

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Søgaard før 1935, set fra Syd, fra Søen.
 Fotografi i Hærens Arkiv.

THOMAS CHRISTENSEN

SØGAARD

KLIPLEV SOGN, LUNDTOFT HERRED, AABENRAA AMT

Omtrent midtvejs mellem Sønderborg og Tønder, i et Terræn, der mod Øst gaar over i bølgende Agre med levende Hegn, Enge og Skove med idelige Glimt af Fjorde og Bælt, og som mod Vest viser Hedestrækninger med Enge om de mange Vandløb, der alle søger i Retning af Marsken, ligger Søgaard Syd for Hostrup Sø.

Søgaard var oprindelig et saakaldt »adeligt Gods«, d. v. s. et Gods, hvor Godsejeren eller hans Befuld-
 mægtigede havde Udøvelse af Øvrighedsmyndigheden og den udøvende Politiforvaltning. Endvidere
 var Godset fritaget for Toldafgifter og Militær-
 tjeneste og havde særlige Jagtrettigheder.

Søgaard, der siden 1935 er en militær Øvel-
 seslejr, var et af de æld-
 ste og største Godser i
 Hertugdømmerne og til-
 med en af de meget faa
 virkelig gamle Herre-
 gaarde paa sin Egn. En
 Mængde Bøndergods
 kom gennem Tiderne
 til Søgaard, idet der af
 nedlagte Landsbyer op-
 rettedes en Del Lade-

Søgaard i 1580'erne.

Til Venstre Maleri paa den Rantzauske Tavle (fra ca. 1591) og til Højre Slik (fra 1590).
 Paa Stikket ses Gaarden delt ved en Mur (de to »Halv-Søgaarde«).
 Efter Vilh. Lorenzen: Rantzauske Borge og Herregaarde, 1912.

Søgaard før 1935, set fra Syd, fra Haven.
 Fotografi i Hærens Arkiv.

THOMAS CHRISTESEN

gaard, som f. Eks. Graasten, Fiskebæk, Grøngrøft, Kelstrup, Bøjskov og Kiding.

Man har tidligere som Søgaards første Ejer nævnt en Conrad von Ahlefeldt fra Midten af det 12. Aarh., men saavel han som fem andre Besiddere af samme Slægt tilhører Sagnhistorien. Paa historisk Grund er derimod Godsets Forbindelse med den berømte Adelslægt Limbek. Den ældste kendte Mand af den Tørningske Gren af Limbek'erne er *Gotskalk Limbek*, der efterlod 8 Sønner, af hvilke den ældste *Johan*

Limbek var Søgaards Besidder fra 1344-1355, altsaa i den Periode, Valdemar Atterdag af al Magt arbejdede paa at samle det splittede, pantsatte Rige. Johan – eller som han ogsaa kaldtes Henneke – blev Stamfader til den Søgaard-Trøjborgske Linie. I 1344 forlenede Hertug Valdemar ham med Lundtoft Herred, og han var efter alt at dømme en betydelig Mand, idet han til Trods for sin idelige Vaklen mellem Kongen og Hertug Valdemar, hvis Vasal han var, dog naaede at faa samlet sig disse store Godser.

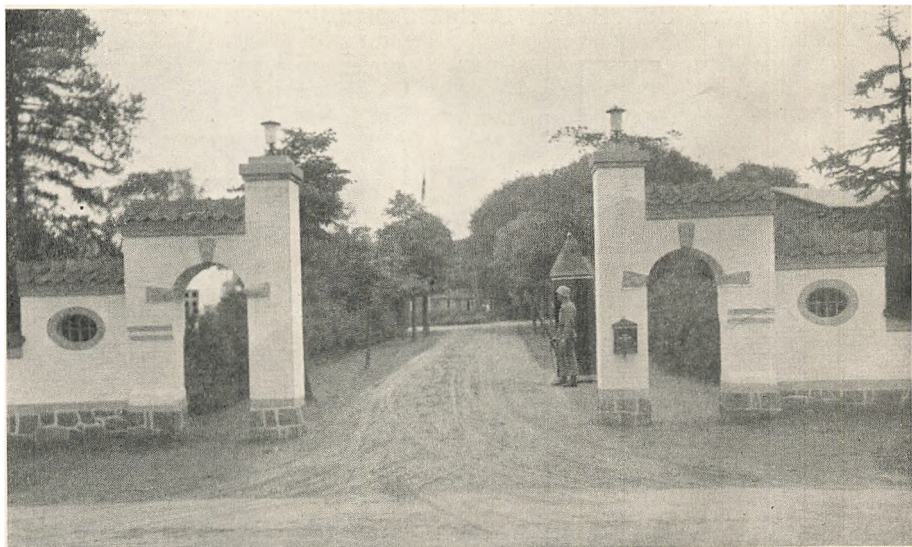
Det var ham, der mellem Søerne, der, hvor Chauseen nu gaar, byggede en rød, trefløjet Borg af Grundmur i 2 Stokværk og med blaa Tage, hvoraf Rester endnu findes. Han gav den Navnet *Søgaard*, der igen gav Navn til Søerne. Efter hans Død 1355 arvedes Søgaard af den yngre Broder Hr. *Lyder Limbek*, der 1377 kaldes Lensmand til Søgaard.

Efter at have været i forskellige andre Limbek'ers Eje gled Søgaard ved Giftermaal gennem Familien *Pogwisch* over til Slægten *Ahlefeldt*, i hvis Besiddelse det næsten uafbrudt blev i mere end 300 Aar.

Af disse Besiddere var *Claus Ahlefeldt*, hvis Hustru var født Anna Pogwisch, Johan Limbeks Datterdatter, den første og blev saaledes Stamfader til Søgaardlinien. Claus fik af Hertug Gerhard 1398 Pantebrev paa Lundtoft Herred og faldt i Toget mod Ditmarskerne i 1404 ved Süderhamme, hvor han førte den forreste Fane. Under hans Enke, »Fruen paa Søgaard«, som hun kaldtes, voksede Gaarden til at blive en af Sønderjyllands største. Efter hendes Død gik Søgaard ved Arv fra Søn til Søn, indtil den tilfaldt *Benedict Ahlefeldt*,

der ejede den sammen med Broderen *Jørgen*, indtil denne i 1500 faldt i Slaget ved Hemmingstedt, hvor ogsaa 10 andre Ahlefeldter faldt. De to Brødre kom saa daarlignende ud af det med hinanden, at de tilsidst byggede en Mur tværs over den snævre Borggaard, saa de helt adskilt kunde leve deres Liv hver for sig i Ro og Fred.

Benedicts to Sønner, *Frans* og *Gregers*, delte Godset imellem sig i to »Halv-Søgaarde«, og ogsaa de levede iøvrigt i Kiv og Strid. De satte begge Livet til i

Indkørselen 1935.
 Fotografi i Hærens Arkiv.

THOMAS CHRISTESEN

Toget mod Ditmarskerne 1559, og blev begge begravet i Kliplev Kirke, men i hver sin Side af denne.

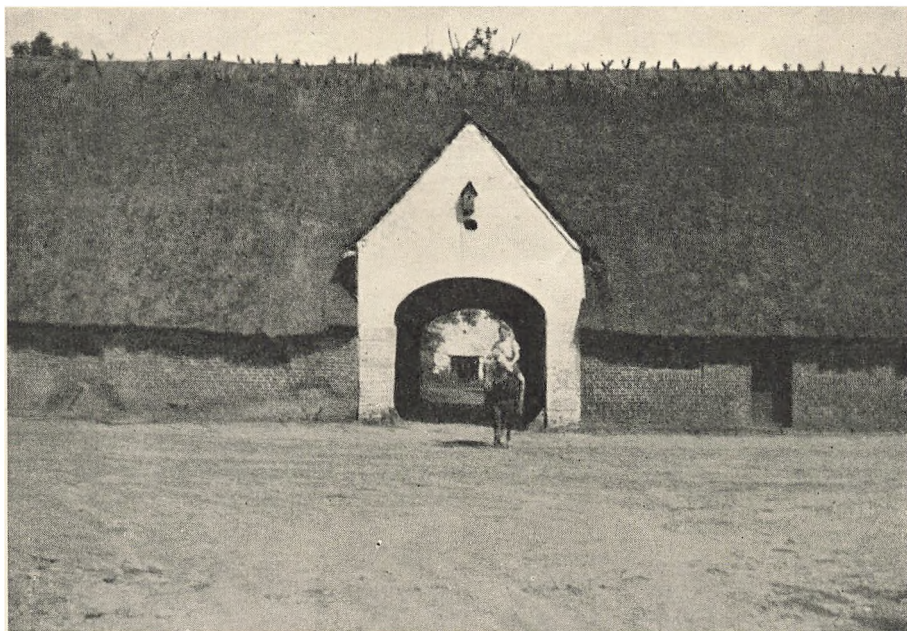
Blandt Søgaards øvrige mange Ahlefeldter – ialt 12 – skal her yderligere nævnes Gregers' Sønnesøn af samme Navn: *Gregers Ahlefeldt den Yngre*, der gjorde Graasten til sin Slægts Hovedsæde og 1616 byggede det første Graasten Slot. Endvidere hans Søn nedennævnte Hans Ahlefeldt, »Den gode danske Mand«, født ca. 1605, der ejede Gaarden fra 1616 til sin Død.

Hans Ahlefeldt ejede Søgaard sammen med Svogeren, Frederik Ahlefeldt, af

den yngre Linie. Dette var paa Trediveaarskrigens Tid, da en svensk Hær i Slutningen af 1643 under Torstenson fra Kiel rykkede op gennem Hertugdømmerne og videre op gennem Jylland. Som en Stormbølge drog Svenskerne frem, røvende, brændende, plyndrende og skændende. Overalt opstod der Panik, og alle, der kunde, flygtede for dem; blandt disse ogsaa Ahlefeldt'erne paa Søgaard. Den røde Borg, der under Wallensteins Plyndring og Besættelse af den jydsk Halvø en Snes Aar i Forvejen, var forblevet uberørt, blev nu belejret, stormet og brændt af, saaledes at kun en Ruin laa tilbage. Hans Ahlefeldt solgte 1648 Graasten til Hertug Philip af Lyksborg, og sad iøvrigt i store økonomiske Vanskeligheder. 1648 solgte han sin Halvpart af Søgaard med 25.000 Rdlr.s Tab til Statholder *Frederik Ahlefeldt*. Hans Ahlefeldt skal have været en haard og hensynsløs Godsherre, der spillede en betydelig Rolle i sin Tid. Han maatte til Slut lade sig erklære fallit, vistnok 1662; samme Aar døde han i Itzehoe. Et Maleri af ham hænger i Kliplev Præstegaard.

Hans Medejer, *Frederik Ahlefeldt*, der første Gang var gift med Birgitte v. Ahlefeldt, en Datter fra Søgaard, brugte ogsaa mange Penge, men red Stormen af. Han havde tiltraadt Besiddelsen af Halv-Søgaard 1614, flygtede 1627 ved Fjendens Indfald til Slagelse. Da Søgaard i 1643 blev ødelagt, flyttede han til det i Nærheden lig-

gende Grøngrøft. Han døde 1657 og efterlod Godset til sin Søn af samme Navn, den senere saa berømte Storkansler og Statholder i Hertugdømmerne, Frederik III's og Christian V's tro Tjener *Frederik Ahlefeldt*. Han var født 1623 og opdraget paa den gamle, røde Gaard. Han boede dog oftest paa Jagtslottet Graasten, som han ombyggede, og hvortil han anvendte Mursten fra Søgaards Ruin, der ogsaa brugtes senere hen til Opførelsen af adskillige Huse i Lundtoft. Han købte af Hertug Philip efter 160

Det store Kohus, set fra Syd.

A. PONTOPPIDAN

Belægningsstue 1935, indrettet i den tidligere Kostald.

THOMAS CHRISTESEN

Fotografi i Hærens Arkiv.

Søgaards nye Hovedbygning.

THOMAS CHRISTENSEN

Aars Adskillelse den ældre Linies Halvpart af Søgaard, og han og hans Børn kaldte sig for Fremtiden »Herrer til begge Søgaarde«.

Foruden Søgaard og Graasten var Grev Ahlefeldt Besidder af Grevskaberne Langeland og Rixingen, Baroniet Mørsberg, Ballegaard og Herningholm. Han var Søgaards mest berømte Ejer og døde i Hovedstaden 1686 efter 14 Aar i Forvejen at være blevet optaget i den danske Grevestand. Begge Søgaarde gik da over til hans Sønner: General, Greve

Frederik Ahlefeldt og Statholder, Greve *Carl Ahlefeldt*. – Den ældste, Frederik, var først gift med Christian V's Datter Christiane Gyldenløve, senere med Storkansleren Conrad Reventlows Datter. Han genopbyggede Graasten og deltog iøvrigt i Kampe paa forskellige Valpladser viden om i Europa og døde kun 46 Aar gammel i Regensburg.

Efter hans Død gik Søgaard og Graasten over til Broderen Carl, gift med en Datter af Frederik III's Søn Ulrik Frederik Gyldenløve. Han var Hofmarskal og Medlem af Statsraadet, byggede Sorgenfri, men iøvrigt en meget ødsel Natur. Da han i 1722 døde paa Graasten, var hans Bo konkurs, og ved en Fallitauktion et Par Aar derpaa spredtes de store Ejendomme paa mange Hænder.

Begge Søgaarde blev nu købt af Landraad *Godske v. Thienen*. Da Gaarden var uden Hovedbygning, tog han, der forblev ugift, ikke Ophold her, men forblev boende i Tyskland. Ved hans Død arvede hans Brodersøn *Hieronymus v. Thienen* Godset, men ogsaa han, der ligesom Onkelen var og følte sig som Tysker, kom til at staa i et ret fremmed Forhold til Søgaard. Han har dog efterladt sig et synligt Minde, idet hans Navnetræk H. v. T. 1780 paa det af ham opbyggede store Kohus taler om hans Ejertid. Ogsaa han døde ugift, og Søgaard gik nu over til hans Halvbroder Greve *Werner v. d. Schulenburg*, en Søn af Feltmarskallen af samme Navn.

Schulenburg var til Trods for, at han var dansk Kammerherre og Godsejer, ganske ude af Stand til at tale Dansk. Ej heller boede han paa sin Gaard, som han dog af og til inspicerede fra Hamburg. Han udstykkede en Del af Søgaards Hovedjord, ophævede Livgenskabet og indførte Arvefæste. Som den sidste af sin Slægtlinie døde Grev Schulenburg 1810. Hans Enke overtog Godset, og efter hendes Død gik det over til en Sidelinie, kgl. preussisk Landraad, Baron *Leopold v. d. Schulenburg*, der Traditionen tro heller ikke boede paa dette Familiens danske Herresæde. Efter hans Død i 1834 solgte hans Enke Søgaard til Advokat *Gustav Friederich v. Güntzel* fra Slesvig.

Denne Ejer, født 1796, var den første siden 1644, der boede paa Ejendom-

Søgaards nye Hovedbygning.

THOMAS CHRISTENSEN

men. Han byggede den for nylig nedrevne eenetages Hovedbygning, tækket med røde Tegl, dog uden de takkede Gavle. Han anlagde Haven, byggede Porten gennem det gamle føromtalte Kohus og førte en ny Kirkevej til Klipleve gennem Skovene og var iøvrigt en dygtig Godsejer, der oparbejdede Driften og købte meget af den tidligere frasolgte Jord tilbage. Endnu i 1847 kunde man tydelig se det gamle Slots Grundmure og de mange Rum med de forskellige Flisegulve gul- og grønglaserede med Aarstallet 1587 og Navnet »Alefeldt«. Advokat Güntzel gjorde en betydelig Indsats paa Søgaard; han var en ordenselskende Godsherre, dog ikke vellidt af sine Folk. Han havde et ret stort Bibliotek, hvoraf Rester endnu findes paa Gaarden, og holdt meget af at køre med Firspand. Han døde 1844, og siges at gaa igen paa Gaarden. 8 Aar senere døde hans Enke, født Dreyer. Ved hendes Ligbegængelse, fortælles det, var der foran Ligvognen 4 Heste, der med Vilje var gjort halte for yderligere »at sætte Sørgestemningen op«.

Søgaard blev nu solgt med alle Herligheder for 154.000 Rdlr. til daværende Amtmand i Aabenraa *Eugenius Sofus Ernst Heltzen*.

Ved Heltzens Tiltrædelse som Besidder af Søgaard blev al Administration dansk baade i Skrift og Tale. Han forsynede den daværende Hovedbygning med smukke gotiske Gavle, hvoraf endnu findes Spor paa den tilbageblevne vestlige Fløj. Han tilbragte længere Perioder paa sin Gaard og gjorde i det hele taget der en betydelig Indsats. Han døde 1898, og efter at Enken, født *Stemann*, havde videredrevet Godset i nogle Aar, solgtes det til Privatbankens Direktør *Axel Heide*, der dog ganske kort Tid efter lod det gaa over til Landstingsmand *Villars Lunn*, som gennem sit Ægteskab med Aabenraaborgeren Tobaksfabrikant *Jens Peter Junggreens Datter* blev personligt knyttet til Danskhedens Forkæmpere i Sønderjylland. Lunn boede ikke paa sin Gaard, men interesserede sig glødende for denne gamle danske Ejendom, som han paa mange forskellige Omraader forbedrede. I 1910 afhændede han Godset til sin Medarbejder *Andreas Poulsen Raben*, født 1879 og udgaaet af en god gammel dansk Slægt.

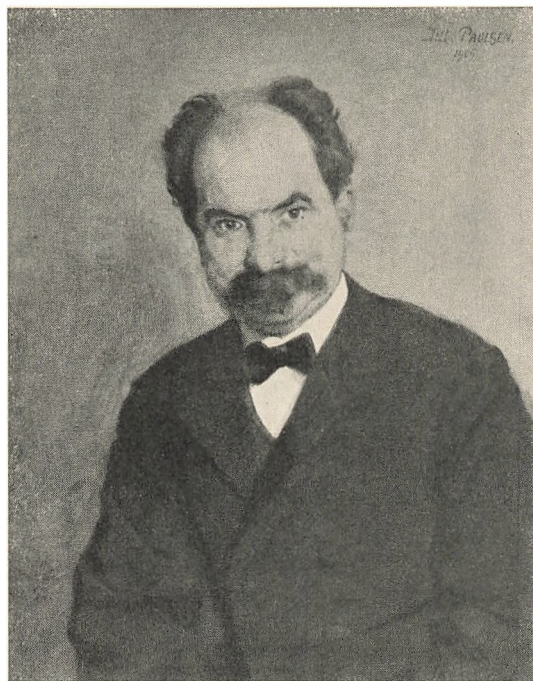
Omkring Aarsskiftet 1934-35 indtraf den store Forandring i Søgaards flere Hundrede Aars Tilværelse, idet Staten da købte den til Øvelsesplads for Hæren, som derved blev Gaardens 27. Ejer. Dog ikke hele Arealet blev Hærens, idet den største Del, ca. 1300 Tdr. Ld., overgik til Jordlovsudvalget til Udstykning. Ialt overgik til Hæren ca. 70 Tdr. Ld. Ager med ca. 210 Tdr. Ld. Skov og Plantage; endvidere begge Søgaard Søerne og den store Hostrup Sø, der tilsammen er paa 700 Tdr.

Efter et forceret Arbejde i Hovedbygningen og paa Avlsgaarden stod den nye Øvelsesplads klar til at modtage Mandskab fra de forskellige sønderjydske Afdelinger.

I 1938 opførtes en ny Hovedbygning i »Herregaardsstil«, der rummer Kontorer, Messer for Befalingsmænd, Officers- og Officiantkvarterer samt Boliger for Kommandanten, Adjutanten, Skriveren og Forvalteren. I 1940-41 opførtes et stort nyt Gymnastikhus med Badeanstalt. Af den gamle Hovedbygning blev kun Vestfløjen tilbage.

1. November 1938 blev Lejren *fast* Garnison for den nyoprettede 2. Fodfolkspionerbataillon, hvis Panserafværgekompani sammen med 4. Bataillon kæmpede tappert mod de tyske Pansertropper den 9. April 1940.

30. April 1940 Kl. 17 maatte Dannebrog nedtages af Lejrens Flagstang, da et mindre tysk Kommando ankom for

FREDERIKSBORGMUSEET

Bankdirektør Axel Heide († 1915).

Maleri af Julius Paulsen 1905 i Københavns Laane- og Diskontobank.

FREDERIKSBORGMUSEET

Storkansler, Greve Frederik Ahlefeldt († 1686).

Maleri (fra Abr. Wuchters' Værksted) paa Gaano.

Søgaard Sø.

A. PONTOPPIDAN

at overtage Kasernen, og i en Del af Maj havde den tyske 170. Divisions Stab sit Hovedkvarter paa Søgaard. 22. Juni samme Aar forlod alle tyske Tropper Søgaard, og Flaget hejstes atter, men allerede 7. August maatte Dannebrog dog atter ned. Tyske Tropper indkvarteredes nu i Lejren, og Hagekorset vajeede over Søgaard til stor Sorg for alle Danske paa Egnen. Den 15. November 1942 overførtes alle jyske Soldater efter tysk Ordre til Fyn og saaledes ogsaa Styrken paa Søgaard. Kommandanten Oberstløjtnant P. Hintz blev dog boende her indtil 25. Februar 1944, da han efter tyske Krav maatte forlade Lejren. I Maj 1945 blev Søgaard taget i Brug som tysk Lazaret og Gennemgangslejr for hjem-

dragende tyske Tropper, der først den 16. Oktober 1945 definitivt forlod den, og atter overtoges Søgaard af den tidligere danske Kommandant. At Lejren af Tyskerne efterlodes i meget miserabel Tilstand, siger sig selv.

Den 20. November hejstes Flaget atter over Søgaard ved en Højtidelighed, der havde samlet en stor Del af Omegnens Beboere, og samme Aften rykkede nyindkaldte danske Rekrutter ind i Lejren.

Stemningsfuldt er her omkring den nye Hovedbygning, der ligger omgærdet af høje, gamle Træer og tæt Buskads.

Smukkest er det at komme til Søgaard Syd fra. Man passerer Søgaardhus, den tidligere Kro, og ser bag den hvide Hovedbygning med de røde Tage Dannebrog vaje højt oppe med Himmelen som Baggrund. Man staar nu foran en smuk Portal, Indgangen til Lejren, der markeres ved et rødt Skilderhus med Kongens kronede Navnechiffer i Guld. Foran staar Skildvagten med Hjelm og opplantet Bajonet.

Og smukt er her til alle Tider; naar Vaaren begynder at gry og Anemoner pipper frem af det gamle Løv, og senere ved Majdag, naar Bregner og Violer viser sig, samtidig med at Skovmærker og Lilliekonvaller sender deres fine, betagende Dufte op under Træernes nyudsprungne Kroner. Ligeldes om Sommeren, naar Solen bager og varmer, og Blishønsene i Søen ikke lader en i Fred for deres smaa Familiestridigheder i Form af Snasken og Plasken, som kan høres langt væk, medens Insekternes Brummen og Summen gør en døsig og uenergisk.

Og smukt er her om Efteraaret, naar Skoven fra sin fulde Pragt gaar til Hvile, naar Løvet skifter Farve, bliver gulrødt og falder til Jorden eller hvirvles af Sted for en fejende Efteraarsblæst, og Søgaards Have vrimler af Frugt og blomstrende Gyldenris og Georginer, med Snebær og Hyben paa de mange Gærder. Og smukt er her paa Vinterdage, naar Sneen har lagt sit hvide Dække over Have og Mark, og den lave Sol kaster Strejflys ind mellem Stammerne.

Ikke alene i national, men ogsaa i økonomisk Henseende betyder Lejren ved Søgaard allerede overordentlig meget. Søgaard er og har iøvrigt altid været Danskhedens faste Midtpunkt i det store Klipleve Sogn, og den Holdning overfor og Interesse for Hærens Gerning, som stadig vises fra den sønderjyske Befolkning Side, maa glæde enhver Nord for den gamle Grænse.

Lykkelige er de Værnepligtige, som faar Lov til under deres militære Uddannelse at færdes i Terrænet omkring Søgaard, hvor ældgammel Historie og smilende Nutid rækker hinanden Hænder.

Axel Pontoppidan.